

Віктор Коцур
(Україна)

АНТИКВАРНІ ПІДРОБКИ ТАЛЕРІВ НА НУМІЗМАТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

З появою самої першої монети в історії грошового обігу незадовго з'явилися фальсифікати, що виготовлялись з метою несанкціонованого збуту їх довірливому населенню¹, а з підвищенням інтересу соціуму до вивчення предметів старовини та колекціонування виникають і їх копії, виготовлені наближено до достеменних зразків з метою обману любителів антикваріату. Традиційно колекціонування старовинних монет вважалось атрибутом вищого прошарку населення, прирівнювалось до розкоші. В умовах сьогодення зі збільшенням кількості знайдених приватними особами з несанкціонованим використанням пошукової техніки² та інших старожитностей, колекціонування стало доступнішим через відповідне зниження середньої ціни навіть на середньовічні та античні монети. З точки зору економіки це легко піддається поясненню – збільшення пропозиції (кількості знайдених за допомогою металодетекторів монет) завжди веде до зменшення ціни у разі сталого попиту (кількість зацікавлених у купівлі колекціонерів збільшується значно нижчими темпами). Поширеним явищем був продаж антикварних підробок монет також за часів Російської імперії. Через значну кількість неавтентичних зразків різного роду предметів старовини під час X археологічного з'їзду в Ризі було озвучено про необхідність створення та поширення серед членів Імператорського Археологічного товариства спеціальної методичної брошури з рекомендаціями щодо виявлення підробок та задля боротьби з фальсифікаторами, намагаючись обмежити їх діяльність³. До речі, у згаданій публікації її автором Фон Штерном також згадано і підробки монет, золотих статерів та бронзових монет Боспорського царства, що також є актуальним для антикварного ринку в умовах сьогодення.

Але рідкісні предмети нумізматики менш вразливі до падіння ціни на них, адже імовірність знахідок їх значно менша, аніж у поширених обігових монет тієї чи іншої епохи. Така тенденція характерна для крупних срібних монет – талерів Західної Європи, карбованих у XVI – XVII століттях. Тому наявність антикварних підробок талерів не викликає здивування.

На жаль, серед праць вітчизняних нумізматів на сьогоднішній день відсутнє комплексне дослідження, присвячене антикварним підробкам монет. Дослідники здебільшого приділяють увагу дослідженням окремих питань боротьби з підробками, а також публікації окремих виявлених типів підробок монет. Так, наприклад, Василем Орликом вивчено та опубліковано професійні та складні для розпізнання антикварні

1. Бойко-Гагарин А.С. Фальшивомонетничество в Центральной и Восточной Европе в эпоху Средневековья и раннего Нового времени. Киев: Украинская конфедерация журналистов, 2017. 560 с.
2. Коцур В.П. Щодо проблеми використання матеріалів «чорної» археології в наукових дослідженнях з нумізматики. Тези доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки». 22-23 червня 2016 р. Кіровоград–Київ–Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 11-14.
3. Фон Штерн. О подделках классических древностей на Юге России. Труды десятого археологического съезда в Риге 1896. Под ред. Гр.Уваровой. Том 1. Москва: Типография Г.Лисснера и А.Гешеля, 1899. С. 190-191.

підробки монет держав хрестоносців, Андрієм Бойком-Гагаріним у дослідженні тогочасної підробки талеру Трансільванії, що виготовлений для збуту грошового обігу, надано також рекомендації щодо виявлення і сучасних підробок таких монет⁴. Широкого використання набули також складені викладацьким колективом на чолі із Н. І. Доманцевичем⁵ навчально-методичний посібник, що містить розділ, присвячений нумізматиці, а також підручник О. Л. Калашнікової з мистецтвознавчої експертизи антикварних підробок, в тому числі й монет⁶.

Вважаємо, що вивчення антикварних підробок та їх виявлення і публікація застережучого характеру у популярних нумізматичних виданнях, є надзвичайно актуальним в умовах наявності величезної кількості копій. Також поширення інформації про наявні підробки сприятиме уникненню їх потрапляння у професійні наукові дослідження, адже, на жаль, подібні прикрі випадки відомі – так, у монографії О.А. Бакальця «Скарби Поділля XIV-XVII ст. документи і матеріали»⁷ в одному зі скарбів із високим ступенем імовірності було описано сучасну підробку⁸.

Дефініцію терміна «антикварна підробка» можна знайти в багатьох нумізматичних працях, методичних посібниках, підручниках тощо. Загалом цим поняттям визначаються вироби, виготовлені із максимальною відповідністю до автентичних зразків, виконані поза монетним двором у час, значно пізніший за основний період побутування справжніх монет (найчастіше з кінця XIX століття до сьогодення).

Антикварні підробки західноєвропейських талерів виникли через популярність оригінальних прототипів монет, будучи також досить рідкісними монетами, завжди бажаними для більшості колекціонерів.

Погоджуючись із позицією професора Василя Орлика щодо вагомого потенціалу використання ресурсів мережі Інтернет у нумізматичних дослідженнях⁹, ми звернулися до популярного сьогодні в Україні аукціону для колекціонерів – «Violity», де виявили у продажі сучасні антикварні підробки талерів. Популярність вказаного найбільшого та найвідвідуванішого користувачами мережі Інтернет сайту вже привертала увагу молодих науковців¹⁰. Щоправда, на даному ресурсі такі «монети» викладені у

4. Бойко-Гагарін А.С. Фальсифікат з епохи трансільванського талера Сигізмунда Баторія. Львівські нумізматичні записки. 2009-2010. № 6-7. Львів, 2012. С. 39-41.
5. Доманцевич Н.І., Закусілов А.П., Павлишин М.Л., Ємченко І.В., Шестопал Г.С. Основи експертизи культурних цінностей. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів спеціальності 7.050.302 «Товарознавство та експертиза у митній справі». Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2004. 60 с.
6. Калашнікова О.Л. Основи мистецтвознавчої експертизи то вартісної оцінки культурних цінностей. Підручник. Київ: Знання, 2006. 497 с.
7. Бакалець О.А. Скарби Поділля XIV – XVII ст. Документи і матеріали. Київ: Видавець Олег Філюк, 2017. 200 с.
8. Бойко-Гагарін А. С. Рец. на книгу: Бакалець О. А. Скарби Поділля XIV – XVII ст. Документи і матеріали. Київ: Видавець Олег Філюк, 2017. 200 с. Український нумізматичний щорічник. Київ-Переяслав-Хмельницький-Кропивницький, 2017. № 1. С. 199.
9. Орлик В.М. Інформаційний потенціал WEB-ресурсів у нумізматичних дослідженнях (на прикладі монет держав Хрестоносців). Матеріали наукової конференції з міжнародною участю «Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі». (14 березня 2013 р., м. Київ). Київ, 2013. С. 129-133.
10. Шпортун О. Проблеми використання сайту «Auction.violity.com» в нумізматичних дослідженнях. Збірник праць IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики в системі допоміжних історичних дисциплін». 22-23 червня 2016 р. Кіровоград-Київ-Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 125-126.

відповідний розділ аукціону, присвячений антикварним підробкам, а випадкові чи навмисні спроби реалізації підробок у інших розділах суворо обмежуються модераторами ресурсу. Проте ми спостерігали спроби продажів антикварних підробок під виглядом оригінальних монет на інших Інтернет-ресурсах та клубах колекціонерів.

Серед монет Речі Посполитої сьогодні можна зустріти антикварні підробки талерів короля Стефана Баторія 1583 року (Рис. 1), полукопек Сигізмунда II Августа 1565 року (Рис. 2), унікальний львівський талер Яна II Казимира 1661 року (Рис. 3), талер, карбований 1577 року під час облоги Гданська (Рис. 4) та інші.

Але, за нашими спостереженнями, не лише рідкісні та дорогі монети скопійовані фальшивомонетниками. Фальсифікують також і досить звичні та часті в скарбах та одиничних знахідках монети, які були поширеними в грошовому обігові на українських теренах у модерну добу. Це також має логічне пояснення, адже поширені та «прості» монети можуть не викликати підозру та легше збуватись на антикварному ринку. До того ж у разі продажу підробок через торговельні платформи мережі Інтернет надзвичайно складним є виявлення підробки за допомогою використання лише візуального аналізу наданих зображень (нерідко фотографії монет у продажах виконані непрофесійно, є розмитими, мають низьку роздільну здатність), навіть для досвідчених колекціонерів.

До відносно поширених прототипів талерових монет, що скопійовано сучасними фальшивомонетниками, на сучасному антикварному ринку України присутні австрійські талери імператора Леопольда Габсбурга (Рис. 5), талери курфюршества Саксонії (Рис. 6), талери міста Гамбург (Рис. 7) та австрійські талери провінцій Штирія, Тіроль (Рис. 8) та інші.

Поширеними на антикварному ринку сучасної України є також підробки бажаної для переважної більшості колекціонерів монети – «єфімка з ознаками» (Рис. 9), що ми плануємо розглянути в наступному дослідженні.

Процес виявлення та викриття антикварних підробок є складним і багатогранним комплексом дій, що охоплює низку методів, нерідко із застосуванням сучасної точної техніки. Андрієм Бойком-Гагаріним справедливо та влучно зазначено, що невід'ємним для експерта мистецтвознавця є володіння знаннями щодо технологій виготовлення старовинних монет, що полегшує виявлення підробок у разі невідповідності методу їх виготовлення автентичним зразкам¹¹.

На щастя, перераховані вище антикварні підробки мають низку відмінних ознак від автентичних монет – «розпливи» на полі, невідповідність зображень літер та портретів, окремих елементів гербів, спостерігаються значні відхилення у вазі та оформленні гуту, а часто взагалі виготовлені з недорогоцінного металу.

Варто також зауважити, що деякі із зазначених копій несуть на своєму полі позначки, що вказують на сучасне виробництво. Так, позначення срібла «Ag 925» на полі талерів та літера «K» (Рис. 10) зліва від портретів Стефана Баторія та Сигізмунда II Августа є нехарактерними для автентичних монет.

Отже, сьогодні на колекційному ринку України стали досить поширеними сучасні антикварні підробки цілої серії талерів Західної Європи XV – XVII століть, в тому числі і скопійовано рідкісні монети Речі Посполитої, що відтворює також майже всі найпопулярніші у грошовому обігу Нового часу монет, створюючи таким

11 Бойко-Гагарін А.С. Монети Центральної та Східної Європи XIV XVII ст.: процеси виготовлення та фальшування: дис. ... кан. істор. наук: 07.00.06. Кіровоград, 2014. С. 64.

чином значну небезпеку для колекціонерів, особливо для тих, хто знаходиться на початковому етапі та не володіє достатніми знаннями й навичками для виявлення фальсифікатів. Підробка рідкісних монет забезпечує їх виробникам надприбутки та, на жаль, фактично майже не загрожує покаранням чи карною відповідальністю, адже авторські права на оригінальний зразок вичерпано, а переважна частина антикварного ринку в нашій державі знаходиться в «тіні».

Ілюстрації

Рис. 1.
Антикварна підробка. Річ Посполита.
Стефан Баторій. Талер 1583 року¹².

Рис. 2.
Антикварна підробка. Велике князівство
Литовське, Сигізмунд II Август. Полукопек,
30 гривів 1565 року¹³.

Рис. 3.
Антикварна підробка. Річ Посполита,
Ян II Казимир, талер 1661 року. м.д. Львів¹⁴.

12. Аукціон для колекціонерів «Violyty». URL: <https://auction.violity.com/95421184-1538-g-1-taler---3-brata-germaniya-sredneveko-ve-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).
13. Аукціон для колекціонерів «Violyty». URL: <https://auction.violity.com/95421505-1565-g-1-taler-sigizmund-ii-avgust-polsha-sredneveko-ve-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).
14. Аукціон для колекціонерів «Violyty». URL: <https://auction.violity.com/95420919-1661-g-1-taler-yan-kazimir-polsha-sredneveko-ve-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).

Рис. 4.
 Антикварна підробка. Гданськ, облоговий
 талер 1577 року¹⁵.

Рис. 5.
 Антикварна підробка. Австрійська імперія,
 Леопольд Габсбург, талер 1695 року,
 провінція Тіроль¹⁶.

Рис. 6.
 Антикварна підробка. Саксонія, курфюрст
 Георг та Альберт, талер 1538 року¹⁷.

Рис. 7.
 Антикварна підробка. Священна Римська
 імперія, м. Гамбург, талер 1619 року¹⁸.

15. Аукціон для колекціонерів «Violyty». URL: <https://auction.violity.com/95310039-1577-g-1-taler-dancig-polsha-sredneveko-ve-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).

16. Аукціон для колекціонерів «Violyty». URL: <https://auction.violity.com/95309928-1695-g-1-taler-leopold-germaniya-sredneveko-ve-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).

17. Аукціон для колекціонерів «Violyty». URL: <https://auction.violity.com/95421184-1538-g-1-taler---3-brata-germaniya-sredneveko-ve-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).

18. Аукціон для колекціонерів «Violyty». URL: <https://auction.violity.com/95411909-1619-g-1-taler-germaniya-sredneveko-ve-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).

Рис. 8.
Антикварна підробка. Штирія, Фердинанд II,
талер 1624 року¹⁹.

Рис. 9.
Антикварна підробка. Московія, Олексій
Михайлович, «сфімок з ознаками» 1655
року на талері курфюршества Саксонії за
правління Йогана Георга, 1615 року²⁰.

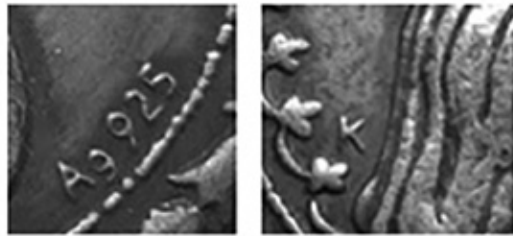

Рис. 10.
Позначення копії на не автентичних монетах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакалець О.А. Скарби Поділля XIV – XVII ст. Документи і матеріали. Київ: Видавець Олег Філюк, 2017. 200 с.
2. Бойко-Гагарин А.С. Фальшивомонетничество в Центральной и Восточной Европе в эпоху Средневековья и раннего Нового времени. Киев: Украинская конфедерация журналистов, 2017. 560 с.
3. Бойко-Гагарин А. С. Рец. на книгу: Бакалець О. А. Скарби Поділля XIV – XVII ст. Документи і матеріали. Київ: Видавець Олег Філюк, 2017. 200 с. Український нумізматичний щорічник. Київ-Переяслав-Хмельницький-Кропивницький, 2017. № 1. С. 199.
4. Бойко-Гагарин А.С. Монети Центральної та Східної Європи XIV XVII ст.: процеси виготовлення та фальшування: дис. ... кан. істор. наук: 07.00.06. Кіровоград, 2014. С. 64.
5. Бойко-Гагарин А.С. Фальсифікат з епохи трансільванського талера Сигізмунда Баторія. Львівські нумізматичні записки. 2009-2010. № 6-7. Львів, 2012. С. 39-41.
6. Доманцевич Н.І., Закусілов А.П., Павлишин М.Л., Ємченко І.В., Шестопад Г.С. Основи експертизи культурних цінностей. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів спеціальності

19. Аукціон для колекціонерів «Viology». URL: <https://auction.violity.com/95426925-taler-ferdinand-2j-shtiriya-1624-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).

20. Аукціон для колекціонерів «Viology». URL: <https://auction.violity.com/95620847-1-taler-1615-g-s-nadchekanom-efimok-1655-g-carskaya-rossiya-koriya>. (дата звернення 04.12.2018).

7.050.302 «Товарознавство та експертиза у митній справі». Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2004. 60 с.

7. Калашнікова О.Л. Основи мистецтвознавчої експертизи то вартісної оцінки культурних цінностей. Підручник. Київ: Знання, 2006. 497 с.

8. Коцур В.П. Щодо проблеми використання матеріалів «чорної» археології в наукових дослідженнях з нумізматики. Тези доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки». 22-23 червня 2016 р. Кіровоград–Київ–Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 11-14.

9. Орлик В.М. Інформаційний потенціал WEB-ресурсів у нумізматичних дослідженнях (на прикладі монет держав Хрестоносців). Матеріали наукової конференції з міжнародною участю «Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі». (14 березня 2013 р., м. Київ). Київ, 2013. С. 129-133.

10. Orlyk V. Contemporary counterfeit coins of the Crusader states. Forum Numizmatyczne: Studia i Materiały. Białystok, 2018. # 2. P. 5-17.

11. Штерн. О подделках классических древностей на Юге России. Труды десятого археологического съезда в Риге 1896. Под ред. Гр.Уваровой. Том 1. Москва: Типография Г.Лисснера и А.Гешеля, 1899. С. 190-191.

12. Шпортун О. Проблеми використання сайту «Auction.violity.com» в нумізматичних дослідженнях. Збірник праць IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики у системі допоміжних історичних дисциплін». 22-23 червня 2016 р. Кіровоград-Київ-Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 125-126.

WEB-ресурси

1. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95421184-1538-g-1-taler---3-brata-germaniya-sredneveko-ve-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

2. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95421505-1565-g-1-taler-sigizmund-ii-avgust-polsha-sredneveko-ve-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

3. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95420919-1661-g-1-taler-yan-kazimir-polsha-sredneveko-ve-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

4. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95310039-1577-g-1-taler-dancig-polsha-sredneveko-ve-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

5. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95309928-1695-g-1-taler-leopold-germaniya-sredneveko-ve-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

6. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95421184-1538-g-1-taler---3-brata-germaniya-sredneveko-ve-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

7. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95411909-1619-g-1-taler-germaniya-sredneveko-ve-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

8. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95426925-taler-ferdinand-2j-shtiriya-1624-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

9. Аукціон для колекціонерів «Violity». URL: <https://auction.violity.com/95620847-1-taler-1615-g-s-nadchekanom-efimok-1655-g-carskaya-rossiya-kopiya>. (дата звернення 04.12.2018).

Antique COPIES OF THALERS ON THE NUMISMATIC MARKET OF UKRAINE

Summary

With the appearance of the first coin in the history of the monetary circulation, there also were created the counterfeits of them for the purpose of unauthorized sale to their trusting population, and with the increasing of interest of society in the study of antiquities and creating collections, there became known the copies of them, made close to authentic samples for the purpose of cheating of the collectors.

Today, in the collection market of Ukraine is full of the modern counterfeits of the whole series of Western Europe's thalers from the XV and XVII centuries, including copied rare coins of the Poland-Lithuanian Commonwealth, which also reproduces almost all the most popular monetary circulation of the Modern time coins, thus creating a significant danger for collectors, especially for those who are at the beginning stage and do not have much knowledge and skills to expose the fraud.

The review and the analysis of the most spread fakes is given in this article.

Key words: numismatics, coin, thaler, counterfeiting, counterfeiting, coin counterfeit, copies, fake coins.